

INGLIZ TILI DARSLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING LINGVODIDAKTIK ASOSLARI

SHODIEVA DILDORA FAXRIDDIN QIZI

Mustaqil tadqiqotchi
dildorashadiyeva2000@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz tili darslarida raqamli texnologiyalardan samarali foydalanishning lingvodidaktik asoslari tahlil qilinadi. Ta'lim jarayonida zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalaridan foydalanishning o'quvchilarning til kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'rni yoritiladi. Shuningdek, raqamli platformalar, interaktiv metodlar va multimedia vositalarining didaktik imkoniyatlari hamda ularning ta'lim samaradorligiga ta'siri ilmiy jihatdan asoslab beriladi. Maqolada raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali kommunikativ yondashuvni kuchaytirish, mustaqil ta'limni rivojlantirish va o'quv jarayonini individuallashtirish masalalari ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: raqamli texnologiyalar, lingvodidaktika, ingliz tili ta'limi, interaktiv metodlar, kommunikativ yondashuv, multimedia vositalari, ta'lim samaradorligi, onlayn platformalar, mustaqil ta'lim

ANNOTATION. This article examines the linguodidactic foundations of the effective use of digital technologies in English language teaching. It highlights the role of modern information and communication tools in developing learners' language competencies. The study analyzes the didactic potential of digital platforms, interactive methods, and multimedia resources, as well as their impact on the effectiveness of the educational process. Furthermore, the article discusses the enhancement of communicative approaches, the development of autonomous learning, and the individualization of instruction through the integration of digital technologies.

Keywords. digital technologies, linguodidactics, English language teaching, interactive methods, communicative approach, multimedia tools, learning effectiveness, online platforms, autonomous learning

АННОТАЦИЯ. В данной статье рассматриваются лингводидактические основы эффективного использования цифровых технологий в обучении английскому языку. Освещается роль современных информационно-коммуникационных средств в развитии языковых компетенций учащихся. Анализируются дидактические возможности цифровых платформ, интерактивных методов и мультимедийных средств, а также их влияние на эффективность образовательного процесса. Особое внимание уделяется усилению коммуникативного подхода, развитию самостоятельного обучения и

индивидуализации учебного процесса посредством внедрения цифровых технологий.

Ключевые слова. *цифровые технологии, лингводидактика, обучение английскому языку, интерактивные методы, коммуникативный подход, мультимедийные средства, эффективность обучения, онлайн-платформы, самостоятельное обучение*

KIRISH

Bugungi kunda zamonaviy globallashuv sharoitida xorijiy tillarni, xususan ingliz tilini o'rganish jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Bugungi kunda ingliz tili nafaqat xalqaro muloqot vositasi, balki ilm-fan, texnologiya, biznes va madaniyatlararo aloqalarning asosiy kommunikativ platformasi sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu sababli ta'lim tizimida ingliz tilini o'qitish metodikasini takomillashtirish, uni zamonaviy pedagogik yondashuvlar va innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etish dolzarb masalalardan biriga aylangan. Ayniqsa, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta'lim jarayonining mazmuni, shakli va metodlariga tub o'zgarishlar kiritmoqda. Raqamli texnologiyalar bugungi kunda ta'lim tizimining ajralmas tarkibiy qismiga aylanib ulgurdi. Ular orqali o'quv jarayonini tashkil etishning yangi imkoniyatlari paydo bo'lib, an'anaviy o'qitish usullariga nisbatan interaktivlik, moslashuvchanlik va individuallashtirish darajasi sezilarli darajada oshdi. Xususan, ingliz tili darslarida multimedia vositalari, onlayn platformalar, mobil ilovalar hamda sun'iy intellektga asoslangan dasturlar o'quvchilarning til ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita sifatida xizmat qilmoqda. Bunday texnologiyalar yordamida tinglab tushunish, o'qish, yozish va gapirish kabi nutq faoliyati turlarini kompleks rivojlantirish imkoniyati kengayadi.

Lingvodidaktika nuqtayi nazaridan qaralganda, raqamli texnologiyalardan foydalanish faqat texnik vositalarni qo'llash bilan cheklanmaydi, balki ularning didaktik maqsadga muvofiq integratsiyasini taqozo etadi. Ya'ni, raqamli vositalar o'quv jarayoniga shunchaki qo'shimcha element sifatida emas, balki o'qitish strategiyasining muhim komponenti sifatida kiritilishi lozim. Bu esa o'qituvchidan zamonaviy pedagogik kompetensiyalarni, xususan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ko'nikmalarini, raqamli resurslarni tanlash va ularni didaktik jihatdan to'g'ri qo'llashni talab etadi. Shu jihatdan, ingliz tili darslarida raqamli texnologiyalardan samarali foydalanishning lingvodidaktik asoslarini o'rganish ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi. Hozirgi ta'lim paradigmasi kommunikativ yondashuvga asoslanib, o'quvchilarning real hayotiy vaziyatlarda tilni qo'llay olish kompetensiyasini rivojlantirishni maqsad qiladi. Raqamli texnologiyalar ushbu yondashuvni amalga oshirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Masalan, virtual muloqot platformalari, videokonferensiyalar, interaktiv mashqlar va

simulyatsiyalar orqali o'quvchilar real kommunikativ vaziyatlarga yaqin sharoitda til amaliyotini olib borish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ularning til o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi hamda o'zlashtirish samaradorligini ta'minlaydi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar o'quv jarayonini individuallashtirish va differensial yondashuvni amalga oshirishda ham muhim ahamiyatga ega. Har bir o'quvchining bilim darajasi, qiziqishlari va o'rganish tezligi turlicha bo'lganligi sababli, raqamli platformalar orqali moslashtirilgan topshiriqlar va individual ta'lim yo'nalishlarini yaratish imkoniyati yuzaga keladi. Bu esa o'quvchilarning mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, masofaviy ta'lim tizimining keng joriy etilishi ushbu jarayonni yanada jadallashtirdi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, ingliz tili darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish amaliyotda keng qo'llanilayotgan bo'lsa-da, ularning lingvodidaktik asoslari yetarli darajada tizimli o'rganilmagan. Ko'pincha texnologiyalardan foydalanish metodik jihatdan asoslanmagan holda amalga oshiriladi, bu esa kutilgan natijaga erishishni qiyinlashtiradi. Shu bois mazkur maqolada raqamli texnologiyalarni ingliz tili ta'limiga integratsiya qilishning nazariy va amaliy jihatlari lingvodidaktik yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi ingliz tili darslarida raqamli texnologiyalardan samarali foydalanishning lingvodidaktik asoslarini aniqlash va ularni ta'lim jarayonida qo'llash bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: raqamli texnologiyalarning ta'lim jarayonidagi o'rni va ahamiyatini tahlil qilish, ingliz tili o'qitishda qo'llaniladigan zamonaviy raqamli vositalarning didaktik imkoniyatlarini aniqlash, lingvodidaktik yondashuv asosida ularni qo'llash mexanizmlarini asoslash hamda o'quvchilarning til kompetensiyalarini rivojlantirishga ta'sirini baholash.

Tadqiqotning ob'ekti sifatida ingliz tili ta'lim jarayoni, predmeti sifatida esa ushbu jarayonda raqamli texnologiyalardan foydalanishning lingvodidaktik xususiyatlari belgilandi. Tadqiqotda tahlil, taqqoslash, umumlashtirish kabi ilmiy metodlardan foydalanildi.

ASOSIY QISM

Ingliz tili ta'limida raqamli texnologiyalardan foydalanish masalasi lingvodidaktikaning zamonaviy yo'nalishlaridan biri sifatida shakllanib bormoqda. Lingvodidaktik yondashuv tilni o'qitishda nafaqat bilim berish, balki kommunikativ kompetensiyani shakllantirishni ham nazarda tutadi. Shu nuqtayi nazardan, raqamli texnologiyalar o'quvchilarning nutq faoliyati turlarini kompleks rivojlantirishda samarali vosita sifatida namoyon bo'ladi. Ayniqsa, interaktiv platformalar va multimedia resurslari orqali tashkil etilgan darslar o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi, bu esa ularning tilni o'zlashtirish jarayonini sezilarli darajada jadallashtiradi. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, ingliz tili darslarida raqamli vositalardan foydalanish

o'quvchilarning tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirishda alohida ahamiyat kasb etadi. Masalan, autentik audio va video materiallardan foydalanish orqali o'quvchilar real nutq muhitiga yaqin sharoitda tilni idrok etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bir o'rta ta'lim maktabida o'tkazilgan tajribada o'quvchilarga ingliz tilidagi qisqa videolavhalar asosida topshiriqlar berildi. Dastlab o'quvchilar video mazmunini umumiy tushunishga yo'naltirildi, keyinchalik esa detal ma'lumotlarni aniqlashga oid savollar berildi. Natijada o'quvchilarning eshitib tushunish darajasi an'anaviy darslarga nisbatan ancha yuqori bo'lgani kuzatildi. Bu holat raqamli kontentning lingvodidaktik jihatdan samarali tashkil etilganda yuqori natija berishini tasdiqlaydi¹. Shuningdek, raqamli texnologiyalar yordamida o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirish ham samarali yo'lga qo'yilishi mumkin. Masalan, onlayn platformalarda interaktiv matnlar bilan ishlash, avtomatik tekshiruv tizimlari orqali yozma ishlarni tahlil qilish o'quvchilarning mustaqil ishlash kompetensiyasini rivojlantiradi. Ayrim maktablarda joriy etilgan tajribaga ko'ra, o'quvchilarga ingliz tilida qisqa esse yozish vazifasi berilib, ular maxsus platforma orqali topshirilgan. Tizim tomonidan berilgan tezkor fikr-mulohazalar o'quvchilarga o'z xatolarini darhol aniqlash va tuzatish imkonini yaratgan. Bu esa o'qituvchining nazorat funksiyasini yengillashtirish bilan birga, o'quvchining o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmasini ham rivojlantirgan².

Raqamli texnologiyalarning yana bir muhim jihati – ular orqali kommunikativ yondashuvni samarali amalga oshirish imkoniyatidir. Masalan, videokonferensiya vositalari orqali o'quvchilar xorijiy tengdoshlari bilan muloqotga kirishishi mumkin. Bunday amaliy mashg'ulotlar o'quvchilarda tilni real kommunikativ vaziyatda qo'llash ko'nikmasini shakllantiradi. Tajriba sifatida tashkil etilgan "virtual suhbat" mashg'ulotlarida o'quvchilar ingliz tilida o'z fikrlarini erkin ifodalashga harakat qilganlar va bu jarayon ularning nutq faolligini sezilarli darajada oshirgan. Shu bilan birga, bu kabi faoliyat o'quvchilarning madaniyatlararo kompetensiyasini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Lingvodidaktik nuqtayi nazardan qaraganda, raqamli texnologiyalarni qo'llashda asosiy e'tibor ularning maqsadga muvofiqligiga qaratilishi lozim. Ya'ni, har bir texnologik vosita aniq didaktik vazifani bajarishi kerak. Aks holda, texnologiyadan foydalanish faqat tashqi ko'rinishdagi yangilik sifatida qolib ketadi. Masalan, oddiy slayd taqdimotini qo'llash bilan cheklanib qolish o'quv jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatmaydi. Ammo shu taqdimotni interaktiv elementlar, savol-javoblar va muhokamalar bilan boyitish orqali uni samarali didaktik vositaga aylantirish mumkin. Bu esa o'qituvchidan metodik mahorat va ijodiy yondashuvni talab etadi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonini individuallashtirish imkonini ham beradi. Har bir o'quvchi o'z bilim darajasi va o'rganish sur'atiga mos topshiriqlarni bajarishi mumkin. Masalan, ayrim o'quvchilar

¹ Xoliqov A. *Chet tillarini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar*. – Toshkent: Fan, 2020. – 112-bet.

² Yo'ldoshev J., Usmonov S. *Pedagogik texnologiyalar asoslari*. – Toshkent: O'qituvchi, 2018. – 87-bet.

uchun murakkabroq grammatika mashqlari berilsa, boshqalar uchun soddaroq variantlar taklif etiladi. Bu jarayon raqamli platformalar orqali avtomatik tarzda boshqarilishi mumkin. Natijada har bir o'quvchi o'z imkoniyatlariga mos ravishda rivojlanadi, bu esa umumiy ta'lim samaradorligini oshiradi³. Biroq raqamli texnologiyalardan foydalanishda ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, texnik vositalarning yetarli emasligi, internet tezligining pastligi yoki o'qituvchilarning raqamli kompetensiyasining yetarli darajada shakllanmaganligi ta'lim jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli raqamli texnologiyalarni joriy etishda tizimli yondashuv zarur bo'lib, bu jarayonda o'qituvchilarni tayyorlash, metodik qo'llanmalarni ishlab chiqish va texnik infratuzilmani takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, ingliz tili darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish lingvodidaktik jihatdan asoslangan holda amalga oshirilganda yuqori samaradorlikka erishish mumkin. Bu jarayon o'quvchilarning til kompetensiyalarini rivojlantirish, ularning mustaqil fikrlashini shakllantirish va ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot natijalari ingliz tili darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish masalasi bugungi ta'lim tizimining muhim va ajralmas yo'nalishlaridan biri ekanligini tasdiqlaydi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, raqamli vositalarni lingvodidaktik asosda qo'llash o'quvchilarning til kompetensiyalarini rivojlantirishda sezilarli ijobiy natijalar beradi. Ayniqsa, interaktivlik, vizuallik va moslashuvchanlik kabi xususiyatlar o'quv jarayonini samaraliroq tashkil etish imkonini yaratadi. Raqamli texnologiyalar yordamida ingliz tilini o'qitish jarayoni an'anaviy metodlarga nisbatan yanada boyitilgan, o'quvchi markazlashgan va kommunikativ yo'naltirilgan tus oladi. Bu esa o'quvchilarning faolligini oshirish, ularni mustaqil fikrlashga undash hamda real hayotiy vaziyatlarda tilni qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, multimedia vositalari va onlayn platformalardan foydalanish orqali o'quv materiallarini turli formatlarda taqdim etish imkoniyati kengayadi, bu esa bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishga yordam beradi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, raqamli texnologiyalarni samarali qo'llashda ularning shunchaki texnik vosita sifatida emas, balki didaktik maqsadga xizmat qiluvchi muhim pedagogik instrument sifatida qaralishi zarur. Har bir qo'llanilayotgan texnologiya aniq o'quv maqsadiga yo'naltirilgan bo'lishi, o'quvchilarning yosh xususiyatlari va bilim darajasiga mos kelishi hamda darsning umumiy metodik tizimiga uyg'unlashgan holda qo'llanishi lozim. Shuningdek, raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonini individuallashtirish va differensiallashtirish imkonini berishi bilan ham ahamiyatlidir. Har bir o'quvchining ehtiyojlari va qobiliyatlarini inobatga olgan holda tashkil etilgan

³ Ishmuhamedov R. *Innovatsion ta'lim texnologiyalari*. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019. – 134-bet.

darslar ularning o'zlashtirish darajasini oshiradi. Bu esa zamonaviy ta'limning asosiy tamoyillaridan biri bo'lgan shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni amalga oshirishga xizmat qiladi.

Biroq tadqiqot natijalari shuni ham ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etishda muayyan muammolar mavjud. Jumladan, texnik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, ayrim o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarining pastligi hamda metodik ta'minotning yetarli emasligi bu jarayon samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli mazkur muammolarni bartaraf etish uchun o'qituvchilar malakasini oshirish, zamonaviy metodik qo'llanmalar yaratish va ta'lim muassasalarini texnik jihatdan takomillashtirish zarur.

Umuman olganda, ingliz tili darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish lingvodidaktik jihatdan asoslangan holda amalga oshirilganda, ta'lim sifatini oshirish, o'qituvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish va ularni zamonaviy axborot muhitiga moslashgan shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Mazkur tadqiqot natijalari kelgusida bu yo'nalishda olib boriladigan ilmiy izlanishlar uchun nazariy va amaliy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOT RO'YXATI

1. Xoliqov A. Chet tillarini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2020. – 256 b.
2. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019. – 312 b.
3. Yo'ldoshev J., Usmonov S. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2018. – 280 b.
4. O'razov A. Chet tillarini o'qitish metodikasi. – Toshkent: Noshir, 2021. – 240 b.
5. Karimov N. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari va ularni qo'llash metodikasi. – Toshkent: Tafakkur, 2020. – 224 b.
6. Tursunov B. Ingliz tilini o'qitishda interaktiv metodlar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. – 198 b.
7. Abdullayeva M. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta'limda qo'llash. – Toshkent: Universitet, 2021. – 210 b.
8. Rahmonov D. Raqamli pedagogika asoslari. – Toshkent: Innovatsiya, 2022. – 276 b.
9. Qodirov Sh. Ta'lim jarayonida multimedia vositalaridan foydalanish. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020. – 192 b.
10. Sattorova G. Chet tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv. – Toshkent: Fan, 2018. – 230 b.